

ΣΤΡΑΤΟΣ - ΠΑΣΟΚ

(Τ' είχες Γιάννη, τ' είχα πάντα!)

του Μ. ΝΙΚΗΤΑ

Είναι ίσως ακόμα νωρίς, τρεις μόλις μήνες μετά την εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ να βγάλει κανείς συμπεράσματα για τις προθέσεις της κυβέρνησης για τα θέματα που αφορούν τις Ένοπλες Δυνάμεις. Καί ενώ η κυβέρνηση σε άλλους κυβερνητικούς τομείς πήρε ήδη, ή εξαγγειλε μια σειρά από μέτρα, όπως π.χ. την καθιέρωση της ψήφου στά 18, την κατάργηση των γιορτών μίσους, την αναγνώριση της Έθνικης Αντίστασης, τό νομοσχέδιο για την εξυγίανση της Δημόσιας Διοίκησης, απόφυγε νά πάρει μέχρι σήμερα θέση στά οξυτάτα προβλήματα που αντιμετώπιζον οι Ένοπλες Δυνάμεις καί κύρια οι όπλιτες. Μοναδικές εξαιρέσεις, πρώτον, τό περίφημο πιά στεγαστικό επίδομα που έδωσε σε όλους άνεξάρτητα τούς αξιωματικούς, καί που ώμά μπορεί νά χαρακτηριστεί σάν προ-

σπάθεια «έξαγοράς τής ουδετερότητάς τους», καί δεύτερον, οι αλλαγές στην ήγεσία τών Ένοπλων Δυνάμεων, αποτέλεσμα διαφόρων συμβιβασμών που επιτεύχθηκαν μετά από μαραθώνιες συσκέψεις στό Πεντάγωνο, συμβιβασμούς για τούς όποιους η κυβέρνηση κατόρθωσε νά αποσπάσει τά ευμενή σχόλια τής «Καθημερινής»! που τονίζει σε κύριο άρθρο της ότι οι αλλαγές έγιναν μέ πνεύμα έθνικης ενότητας, μέσα στά πλαίσια του σεβασμού προς την ιεραρχική τάξη, προς τό πνεύμα καί τό γράμμα του νόμου, καί όπου ό άρθρογράφος θά επιθυμούσε νά πρυτανεύσει τό ίδιο πνεύμα καί στά θέματα που αφορούν τή δημόσια διοίκηση. Τέλος πρέπει νά επισημανθεί τό ενδιαφέρον που δείχνει τόν τελευταίο καιρό η κυβέρνηση στην ανάπτυξη τής πολεμικής βιομηχανίας.

Στρατός καί ΠΑΣΟΚ «ένωμένοι»;

Θάταν λοιπόν σκόπιμο νά σταθοῦμε στίς προγραμματικές θέσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ γιά τίς Ἑνοπλες Δυνάμεις, ἔτσι ὅπως διατυπώνονται πρὶν καί κατά τή διάρκεια τοῦ προεκλογικοῦ ἀγώνα. Διαπιστώνει κανεῖς ὅτι στόν τομέα αὐτό, ὅπως καί σέ ὄλους τοὺς ἄλλους τομεῖς, τό ΠΑΣΟΚ ἔχει θέσεις γενικές, καί ὅτι πουθενά δέν ἀναφέρεται ὁ τρόπος, οἱ διαδικασίες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες θά πραγματοποιηθοῦν οἱ στόχοι, καθῶς καί ὁ χρόνος πού θά ἀπαιτηθεῖ μέχρι νά πραγματοποιηθοῦν οἱ στόχοι.

Γιά τίς θέσεις τοῦ ΠΑΣΟΚ πού ἀφοροῦν τίς Ἑνοπλες Δυνάμεις ἔχουμε μιά σειρά ἀπό κείμενα πού δημοσιεύτηκαν σέ μιά ἀνθολογία λόγων τοῦ Α. Παπανδρέου «Γιά μιά σοσιαλιστική κοινωνία» πού ἐκδόθηκε τό 1979 καθῶς καί τίς προεκλογικές δηλώσεις τοῦ ἴδιου ἔτσι ὅπως δημοσιεύτηκαν στίς ἐφημερίδες τόν Ἰούνιο - Ἰούλιο 1981.

Γιά τό ΠΑΣΟΚ κατευθυντήριοι ἀξονές του στά θέματα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων εἶναι: «Ἀποσύνδεση τῶν ἐλληνικῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἀπό ξένα δίκτυα ἐπιροῆς, ἐλέγχου καί διάβρωσης. Πρῶτο βασικό αἶτημα καί πρώτη βασική προϋπόθεση γιά τήν ἀλλαγὴ στήν Ἑλλάδα. Αὐτό εἶναι ἡ ἐθνική πολιτική. Ἀσχετα ἀπό τό τί πρεσβεύει ἓνα

κόμμα ἢ ἓνα κίνημα, αὐτό εἶναι τό πρῶτιστο καθήκον καί τοῦ ἀξιωματικοῦ. Κανεῖς ἀξιωματικός δέν τιμᾷ τή στολή πού φορᾷ, ἐάν δέχεται διαταγές ἢ ἐντολές ἔξω ἀπό τά σύνορα αὐτῆς τῆς χώρας».

καί λίγο πιο κάτω:

«... ὁ Στρατός πρέπει νά σέβεται τήν λαϊκή ἐντυπωσιαστική ὅποια κι ἂν εἶναι. Κι αὐτό θά τό ἐπιδιώξουμε στά πλαίσια μιᾶς μεγάλης προσπάθειας συμφιλίωσης τοῦ Στρατοῦ μέ τό Λαό. Ἀπό τό Στρατό, ἀπό τίς Ἑνοπλες Δυνάμεις, ζητοῦμε σεβασμό τῆς Λαϊκῆς Κυριαρχίας, δηλαδή οὐδετερότητα. Οὐδέν ἄλλο».

Τό πρῶτο πράγμα πού ζητάει τό ΠΑΣΟΚ ἀπό τίς Ἑνοπλες Δυνάμεις εἶναι ὁ σεβασμός τῆς Λαϊκῆς Κυριαρχίας. Ἄν δίνεται σ' αὐτό τό στόχο ἰδιαίτερη ἔμφαση εἶναι γιατί, ἡ ἱστορία τῶν τελευταίων σαράντα χρόνων εἶναι μιά ἱστορία συνεχῶν παρεμβάσεων τῶν στρατιωτικῶν στήν πολιτική ζωὴ τῆς χώρας μέ στόχο τήν ἐπιβολή τῶν δικῶν τους ἐπιλογῶν ἐναντία στή λαϊκή θέληση, πράγμα πού πέτυχαν μέ τήν ἀνοχή, ἂν ὄχι καί τή συγκατάθεση καί συνεργασία, τοῦ ξένου παράγοντα, τοῦ βασιλιά καί τοῦ πολιτικοῦ κατεστημένου τῆς δεξιάς.

Μιά ἱστορία ὅλη διδάγματα

Πράγματι ὁ ἐλληνικός στρατός ἀνασυγκροτήθηκε ἀμέσως μετά τόν πόλεμο μέ στόχο τήν ἐπιβολή τοῦ βασιλιά καί τῆς ἐξόριστης ἐλληνικῆς κυβέρνησης, ὄργανα τῶν συμφερόντων τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἐναντία στό λαϊκό κίνημα καί τίς ἀντιστασιακές του ὀργανώσεις.

Στελεχώθηκε ἀπό βασιλικούς, φιλομεταξικούς ἀξιωματικούς πού βρίσκονταν στή Μέση Ἀνατολή, ἀπό ἀξιωματικούς πού στό ἐσωτερικό τῆς Ἑλλάδας συνεργάστηκαν μέ τοὺς κατακτητές καί πού συμμετεῖχαν στά Τάγματα Ἀσφάλειας, καθῶς καί ἀπό ἀξιω-

ματικούς πού ἀνήκαν στόν Ε.Δ.Ε.Σ. Πρῶτος καί μοναδικός στόχος τοῦ Στρατοῦ ἢ συντριβὴ τῆς «κομμουνιστικῆς ἀνταρσίας» ὅπως ὀνόμαζαν τή λαϊκή ἀντίσταση ἐναντία στήν ἐπιβολή τῶν σχεδίων τοῦ ἐγγλέζικου ἰμπεριαλισμοῦ καί τῆς ντόπιας ἀστικῆς τάξης. Χρειάστηκαν οὐσιαστικά πέντε χρόνια ἐμφύλιου πολέμου γιά νά κατορθῶσι ἡ ἀστική τάξη καί ὁ ξένος παράγοντας νά ἐπιβάλλουν τά σχέδιά τους. Ὅπλο τους ὁ Στρατός πού μέ τό τέλος του ἐμφύλιου ἐμφανίζεται μέ αὐξημένες δικαιοδοσίες. Στό ἐσωτερικό τοῦ Στρατοῦ τά πάντα καθορίζει ἡ μυστική ὀργάνωση

Ι.Δ.Ε.Α. πού πρωτοϊδρύθηκε στή Μέση Ἀνατολή ἀπό διάφορους ἀξιωματικούς νοσταλγούς τῆς μεταξικῆς δικτατορίας. Τά πρῶτα μεταπολεμικά χρόνια ἡ ὀργάνωση αὐτή ὑπαγορεύει τήν πολιτική τῶν κυβερνήσεων τῆς δεξιᾶς στούς τομεῖς πού τόν ἐνδιαφέρουν καί κυρίως γιά τά θέματα πού ἀφοροῦν στό Στρατό. Ἡ ὑπαρξη τοῦ Ι.Δ.Ε.Α. δέν εἶναι κρυφή σέ κανέναν. Ὁ ἴδιος ὁ Παπάγος, σέ συζήτηση στή Βουλή, ἀναφερόμενος στά γεγονότα πού διαδραματίστηκαν στίς 31 Μαΐου 1951, θά πεῖ γιά τόν Ι.Δ.Ε.Α.:

«Μέ ἔχουν κατηγορήσει, κύριοι βουλευταί, ὅτι δέν ὑπολόγιζα τό ἔθνικό συμφέρον, ὅταν μιλοῦσα γιά τās ἐνόπλους δυνάμεις... Εἶναι ἡ κυβέρνησις ὅμως ἐκείνη ἡ ὅποια ἀγνόησε τό ἔθνικό συμφέρον, ὅτε διά πολλοῦς λόγους, τούς ὁποίους θά ἀποκαλύψω ἀργότερα, τās ἐπλήγωσε σοβαρῶς μέ τό νά φέρει πρώτη εἰς τήν ἐπιφάνειαν τήν ὀργάνωσιν τοῦ Ι.Δ.Ε.Α. Ὅπως γνωρίζετε, κύριοι, ἡ ὀργάνωσις αὐτή εἶναι παλαιά. Εἶναι μιά ὀργάνωσις εἰς τήν ὁποίαν ἀνήκον 2500 ἀξιωματικοί, ἀξιωματικοί οἱ ὅποιοι ἐκινουῦντο ἀπό τίμια καί πατριωτικά κίνητρα καί ὄχι ἀπό συμφεροντολογικούς σκοπούς»².

Ἡ πολιτική ἐξουσία δέν μπόρεσε ποτέ νά ἀνακτήσει τό χῶρο πού παραχώρησε τότε στούς στρατιωτικούς. Ἔως τόν Ἀπρίλη τοῦ 1967 λειτουργοῦσε ἀπό τή μιά πλευρά ἡ πολιτική ἐξουσία καί ἀπό τήν ἄλλη ἡ στρατιωτική. Ἡ στρατιωτική αὐτή ἐξουσία συνέπλευσε μέ τίς κυβερνήσεις τῆς Ε.Ρ.Ε. σέ ὄλη τήν περίοδο μέχρι τό 1963, ἐκτιμώντας ὅτι ὁ χειρισμός τοῦ «ἑσωτερικοῦ ἐχθροῦ» ἦταν ὁ ἐνδεδειγμένος³. Μέ τήν ἄνοδο τῆς Ἐνωσης Κέντρου στήν ἐξουσία ἡ κατάσταση ἀλλάζει. Ὁ Γ. Παπανδρέου σέ μιά ἐκθεσή του τό 1965 καταγγέλλει ἀνοιχτά τούς στρατιωτικούς καί τό σχέδιο Περικλῆς πού σκοπό ἔχει νά περιορίσει τή δύναμη τῶν ἀριστερῶν πολιτικῶν κομμάτων στό 20%. Ἡ μετριοπαθῆς πολιτική τοῦ Γ. Παπανδρέου πού δέν θά πάρει κανένα οὐσιαστικό μέτρο γιά νά δη-

μοκρατικοποιήσει τό στρατό ἀφήνει ἐλεύθερο τό πεδίο γιά νά δράσει ἀνενόχλητος ὁ Ι.Δ.Ε.Α. Τό 1965 ἡ κυβέρνηση κατηγορεῖται ὅτι ἐπέτρεψε μέ τήν πολιτική της τήν ἱδρύση παράνομης ὀργάνωσης μέ τήν ὀνομασία Α.Σ.Π.Ι.Δ.Α. σκοπός τῆς ὁποίας εἶναι νά κάνει τίς Ἐνοπλες Δυνάμεις ὄργανο στά χέρια τῆς Ἐνωσης Κέντρου (sic).

Ἡ κατάσταση θά καταλήξει στό στρατιωτικό πραξικόπημα τίς 21 Ἀπρίλη 1967. Τό λαϊκό κίνημα θά ὑποστῆ γιά ἄλλη μιά φορά τίς ὀλέθριες συνέπειες τῆς παντοδυναμίας τῶν στρατιωτικῶν. Αὐτή τή φορά ἡ δεξιά θά πέσει θύμα τῆς δικῆς της πολιτικῆς γιατί τό πραξικόπημα θά γίνει ἀπό τούς συνταγματάρχες πού θά προλάβουν ἔτσι τό πραξικόπημα πού ἐτοιμάζει ἡ ἡγεσία τοῦ στρατεύματος σέ συνεννόηση μέ τό βασιλιά.

Οἱ συνταγματάρχες, σέ μιά προσπάθεια νά ἐλέγξουν τό στρατό, θά ἀποστρατεύσουν περισσότερους ἀπό 2700 ἀξιωματικούς. Ἔτσι στό μέτρο τοῦ δυνατοῦ ὁ στρατός θά ἀποτελεῖται ἀπό στελέχη πιστά ἀφοσιωμένα στή χούντα. Ἡ ἐπτάχρονη στρατιωτική δικτατορία ἐκτόπισε ἐντελῶς τούς πολιτικούς ἀπό τήν ἐξουσία, τούς ἴδιους ἐκείνους πολιτικούς πού προηγουμένως εἶχαν ἐκχωρήσει ἕνα μεγάλο μέρος ἀπό τίς δικές τους ἀρμοδιότητες στίς Ἐνοπλες Δυνάμεις γιά νά μποροῦν νά στηρίζονται καλύτερα σ' αὐτές σέ κρίσιμες ὥρες. Ἔτσι οἱ αὐτονομημένες, αὐτοδιοικούμενες καί οὐσιαστικά ἔξω ἀπό τόν ἔλεγχο τῶν ἐκάστοτε κυβερνήσεων, Ἐνοπλες Δυνάμεις, πῆραν τήν ἐξουσία.

2. Ν. Σταύρου: «Συμμαχική πολιτική καί στρατιωτική ἐπέμβαση», Ἐκδόσεις Παπαζήση, Ἀθήνα 1978, σ. 129.

3. Π. Λουκάκος: «Ὁ ἔλεγχος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας πάνω στίς Ἐνοπλες δυνάμεις». Περιοδικό «Σύγχρονα Θέματα», περ. β', χρ. 3ος, τεῦχος 9, Ὀκτώβρης 1980.

Ἡ ἀποχουντοποίηση πού δέν ἔγινε

Μέ τή μεταπολίτευση στίς 23 Ἰούλη 1974 δέν ἔχουμε βίαιη ἀνατροπή τῆς χούντας ἀλλά μεταβίβαση τῶν κυβερνητικῶν ἐξουσιῶν ἀπό τούς στρατιωτικούς στούς πολιτικούς. Βέβαια ἡ μεταβίβαση τῆς ἐξουσίας ἦρθε σέ μία πολύ κρίσιμη στιγμή ὅταν οἱ στρατιωτικοί, μπροστά στήν τραγωδία τῆς Κύπρου καί στό μέγεθος τῆς καταστροφῆς, σήκωναν ἀνίκανοι τά χέρια ψηλά. Ἔτσι στήν πραγματικότητα ἐλάχιστες ἦταν οἱ ἐγγυήσεις πού μπορούσαν νά ζητήσουν καί νά ἐξασφαλίσουν ἀπό τούς πολιτικούς στούς ὁποίους παράδιναν τήν ἐξουσία. Τελικά ἐκεῖνο πού ἐκ τῶν ὑστέρων φάνηκε πῶς ἐξασφάλισαν ἦταν πῶς δέν θά θίγονταν παρά μόνο οἱ πρωταίτιοι καί ὅτι κι αὐτοί θά κατάφεραν νά σώσουν τό κεφάλι τους. Παράδοξα τῆς ἱστορίας, οἱ Ἕλληνες ἀξιωματικοί νά μεταβιβάσουν τίς εὐθύνες τῆς διακυβέρνησης τῆς χώρας τή στιγμή ἀκριβῶς πού ἐπειδή ἡ χώρα βρίσκεται στά πρόθυρα πολέμου οἱ στρατιωτικοί τείνουν νά ἀναλάβουν περισσότερες εὐθύνες σέ κυβερνητικό ἐπίπεδο.

Παρ' ὅλες τίς κατά καιροῦς ἐπαγγελίες τῆς δεξιᾶς γιά ἀποχουντοποίηση καί ἐκδημοκρατισμό τῆς κρατικῆς μηχανῆς, ὁ στρατός παρέμεινε ἀνέπαφος. Ἔτσι φτάνουμε στά γεγονότα τῆς 24-2-75 ὅταν γιά ἄλλη μιά φορά ἀνακαλύφθηκε ἡ ὑπαρξη συνωμοσίας μέσα στό στρατό. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὅσο πιό συμφιλιωτική πολιτική ἀκολουθοῦσε ἡ δεξιὰ ἀπέναντι στούς χουντικούς τόσο περισσότερο ἐκεῖνοι ἀποθρονοῦνταν. Εἶναι ἀμφίβολο ἂν ἡ σκληρή τιμωρία τῶν ἐνόχων μαζί μέ τήν ἀποκατάσταση πολλῶν ἀποστράτων ἀλλάξαν οὐσιαστικά τήν κατάσταση στό στράτευμα. Δέν πρέπει νά διατηροῦμε ψευδαισθήσεις γιατί γνωρίζουμε ὅτι ἀπό τή στιγμή πού κατέρευσε ἡ στρατιωτική δικτατορία καί τέθηκε γιά μίαν ἀκόμα φορά τό ζήτημα τοῦ ἐλέγχου τῶν στρατιωτικῶν ἡ δεξιὰ προτίμησε νά ἐπαναφέρει γιά τά στρατιωτικά ζητήματα αὐτοῦσιο τό καθεστῶς πού ἴσχυε τήν περίοδο 1950 μέ 1967. Βασικό χαρακτηριστικό παραμένει ἡ οὐσιαστική αὐ-

τοδιοίκηση τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καί ἡ ἀπουσία πολιτικοῦ ἐλέγχου. Φαίνεται πῶς ἡ δεξιὰ πιστεύει πῶς ἡ τραυματική ἐμπειρία τῆς δικτατορίας ἀποτελεῖ ἰσχυρό ἐμπόδιο στήν αὐτόνομη δραστηριότητα τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, καί ὅτι στήν περίπτωση πού θά ἔπρεπε κάποτε νά ξαναεπέμβουν αὐτό θά γίνει μόνο μετά τή σύμφωνη γνώμη τοῦ δεξιοῦ πολιτικοῦ κατεστημένου. Γιά νά μπορέσει νά διατηρήσει ἡ δεξιὰ μιά τέτοια ἐναλλακτική λύση ἔπρεπε μέ κάθε τρόπο νά διασφαλίσει τήν στεγανοποίηση τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἀπό κάθε ἄλλη ἐπιρροή.

Τό κυριότερο πολιτικό ὄργανο στόν τομέα τῆς ἀμυνας, τό Ἀνώτατο Συμβούλιο Ἐθνικῆς Ἀμύνης (ΑΣΕΑ), χαράζει μέν τίς γενικές κατευθύνσεις τῆς ἀμυντικῆς πολιτικῆς, ἀλλά παραμένει δέσμιο τῶν στρατιωτικῶν ἀφοῦ ἐνημερώνεται μονομερῶς ἀπό αὐτούς, χωρίς δυνατότητα θεμελιωμένου ἀντίλογου στίς ἀπόψεις τους. Περιλαμβάνει στήν σύνθεσή του, ἰσότιμα μέ τά μέλη τῆς κυβέρνησης καί μέ δικαίωμα ψήφου, τόν ἀρχηγό τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης (ΓΕΕΘΑ) σάν ἐκπρόσωπο τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων, καί ἐπιλέγει τήν ἡγεσία τοῦ στρατεύματος μετά ἀπό εἰσηγήσεις τῶν ἰδίων τῶν στρατιωτικῶν. Ποιοί θά προαχθοῦν στούς ἀνώτατους βαθμούς ὥστε νά μποροῦν νά ἐπιλεγοῦν ἀπό τό ΑΣΕΑ γιά τήν ἡγεσία τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ἀποφασίζουν τά ἀμιγῶς στρατιωτικά συμβούλια καί αὐτό καί μόνο δείχνει πόσο περιορισμένη εἶναι ἡ πολιτική ἐξουσία ἀκόμα καί στήν τοποθέτηση τῶν ἀμέσων στρατιωτικῶν ὑφισταμένων της. Κατ' αὐτό τόν τρόπο ἡ διαδικασία ἐπιλογῆς καταντᾷ διαδικασία ἐπιβολῆς τῶν στρατιωτικῶν. Ἡ ἐκάστοτε στρατιωτική ἡγεσία, ἐλέγχοντας πλήρως τά στρατιωτικά συμβούλια πού ἀποφασίζουν γιά τίς προαγωγές καί τίς ἀποστρατεύσεις τῶν ἀξιωματικῶν, μπορεῖ νά ἀποστρατεύει ἔγκαιρα τούς μὴ ἀρεστούς σ' αὐτήν ἀξιωματικούς καί ἀντίθετα νά διατηρεῖ καί νά προωθεῖ στίς ἡγετικές θέσεις τούς ἐκλεκτούς της⁴.

4. Π. Λουκάκος: «Ὁ ἔλεγχος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας πάνω στίς ἐνοπλές δυνάμεις». Περιοδικό «Σύγχρονα Θέματα», περ. β', χρ. 3ος, τεῦχος 9, Ὀκτώβρης 1980.

Πρέπει λοιπόν να γίνει σαφές ότι έχουμε να κάνουμε μ' ένα στρατό που ανασυγκροτήθηκε για να αντιμετωπίσει όχι κάποιο εξωτερικό εχθρό, αλλά τον έσωτερικό εχθρό. Έχοντας φροντίσει ο ίδιος ο στρατός να απομυθοποιηθεί το ρόλο του σαν έγγυητή της έθνικης μας ανεξαρτησίας και της δημοκρατίας μετά την έπιβολή του στρατιωτικού πραξικοπήματος και της τραγωδίας της Κύπρου φαίνεται ότι θα βρει στο πρόσωπο της

«άλλαγής» εκείνον που θα μυθοποιήσει για μιάν ακόμα φορά το ρόλο του και θα πείσει το λαϊκό κίνημα ότι ο στρατός αποτελεί «έγγυηση της έθνικης μας ανεξαρτησίας» και ότι θα «σεβαστεί τη λαϊκή βούληση». Δυστυχώς δέν είναι ή πρώτη φορά αλλά ούτε και ή τελευταία που οί ρεφορμιστές έπωμίζονται με ζήλο αυτόν τον ρόλο, και γίνονται έτσι άθελά τους συνυπουργοί στην κατάλυση της δημοκρατίας.

Τά ώραϊα λόγια...

Όμως αν όπως είπαμε ο στόχος αυτός της ούδετερότητας των Ένόπλων Δυνάμεων έρχεται πρώτος στο πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ και είδαμε για ποιούς ακριβώς ιστορικούς λόγους, ξαφνικά τον Ιούνιο του 1981, μάθαμε από τά ίδια τά χείλη του σημερινού πρωθυπουργού και τότε άρχηγου της άξιωματικής αντιπολίτευσης ότι ο στόχος αυτός έπιτεύχθηκε κι αυτό πριν ακόμα τό ΠΑΣΟΚ ανάλαβει τη διακυβέρνηση της χώρας. Αυτό τό συμπέρασμα βγάξει κανείς από τίς δηλώσεις του κ. Παπανδρέου στη Βουλή με άφορμή τίς άποκαλύψεις για τήν ύπαρξη συνωμοτικής κίνησης άποστράτων που έγιναν τον Ιούνιο του 1981:

«Γνωρίζει άριστα ή Βουλή πόσες φορές και πόσο έντονα έχω μιλήσει για χουντικά ύπόλοιπα και πόσες φορές έχω στηλιτεύσει τήν άνοχη της κυβέρνησης άπέναντι στις χουντικές δομές. Μέ ιδιαίτερη χαρά είμαι σέ θέση να πώ, ότι οί σημερινές Ένοπλες Δυνάμεις έγγυώνται τη δημοκρατία και αποτελεί έθνική ύπονόμευση τό να τίθεται αυτό υπό συζήτηση ακόμα και στη Βουλή»⁵.

Περιττεύει ίσως να τονίσουμε ότι ή δήλωση αυτή θυμίζει δηλώσεις σαν εκείνες του Άλλιέντε για τη μακρόχρονη δημοκρατική παράδοση των χιλιανών Ένόπλων Δυνάμεων. Τό τονίσαμε και προηγουμένα ότι ή Νέα Δημοκρατία συνειδητά επέλεξε μετά τήν πτώση της δικτατορίας να διατηρήσει τό στρατό σαν κέντρο άναφοράς και δυναμικό παράγον-

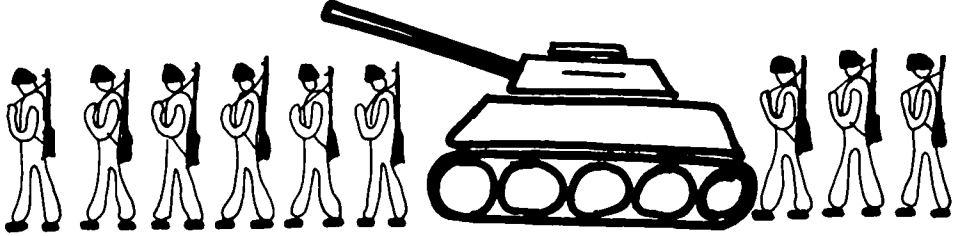
τα της πολιτειακής τάξης και της πολιτικής λειτουργίας: ένα συμπαγή μηχανισμό που θα μπορούσε να εξαπολυθεί ενάντια σ' όποιοδήποτε θα έθετε σέ άμφισβήτηση τό καθεστώς της άστικής εξουσίας στην Ελλάδα.

Για τη μυθοποίηση του ρόλου του στρατού σαν έγγυητή της έθνικης μας ανεξαρτησίας και της δημοκρατίας έπιστρατεύθηκαν έξ άλλου και οί φιλοκυβερνητικές έφημερίδες. Έτσι είδαν τό φώς της δημοσιότητας όρισμένα άρθρα στα όποια αξίζει να άναφερθούμε.

Για τον άρθρογραφο του «Έθνους» κύριο Φιλιππόπουλο ο στρατός δέν είναι όργανο καταστολής και προάσπισης των συμφερόντων της άρχουσας τάξης όταν αυτά κινδυνεύουν, αλλά αντίθετα στενός σύμμαχος του λαϊκού κινήματος.

«Πρέπει να έχουμε ύπόψη μας, ότι όπως ή ιστορική άναγκαιότητα έχει άποδείξει καμιά πρόοδος δέν έχει θεμελιωθεί χωρίς τη συμπάρσταση του στρατού. Καμιά εξέλιξη κοινωνική, καμιά επανάσταση προοδευτική, κανένα καθεστώς σοσιαλιστικό δέν έχει έδραιωθεί χωρίς τό θεμέλιο λιθάρι που λέγεται στρατός. Δέν ύπάρχει άμφιβολία ότι ή πρωτοπόρα εργατική τάξη δίνει τίς πρώτες μάχες, χύνει τό πρώτο αίμα, άνοίγει τό δρόμο για τήν άπελευθέρωση του ανθρώπου από τήν ύποδούλωση. Όμως ο στρατός είναι αυτός που θάρθει να επικυρώσει, αυτός που θα στηρίζει τίς νίκες τίς λαϊκές, αυτός

5. Έλευθεροτυπία 24.6.81

πού θά τίς κατοχυρώσει καί θά τίς προστατεύσει από τό δόλιο έχθρό τής συντήρησης, τής καθυστέρησης, τής υπανάπτυξης καί τής εκμετάλλευσης.

‘Ο ελληνικός στρατός, μέ εξαίρεση τίς τελευταίες περιπέτειες στον τόπο μας, υπήρξε πάντα αδελφός μέ τό λαό»⁶ (sic).

Κατά συνέπεια φθάνουμε στην εξωφρενική θέση ότι ο στρατός στην Ελλάδα ήταν αδελφός μέ τό λαό καί στην δικτατορία του Πάγκαλου καί στην δικτατορία του Μεταξά, αφού ο κύριος Φιλιππόπουλος εξαίρει μόνο τίς τελευταίες περιπέτειες. ‘Ακόμα ότι ο στρατός στην Τουρκία στήριζε τίς λαϊκές νίκες καί τίς προστάτευε από τον δόλιο έχθρό τής συντήρησης, τής καθυστέρησης καί τής υπανάπτυξης καί τής εκμετάλλευσης. ‘Η μήπως ο άρθρογράφος έννοει ότι τέτοιο ρόλο παίζει σήμερα ο στρατός στην Πολωνία;

‘Όσο γιά τόν Β. Φίλια φαίνεται ότι δέν διαβάξει τόν καθημερινό καί εβδομαδιαίο τύπο γιατί πώς είναι δυνατό διαφορετικά νά υποστηρίζει ότι:

«στην όκταετία πού πέρασε, οί ‘Ενοπλες Δυνάμεις «άπο-άστυνομεύτηκαν», δηλαδή έμαθαν ότι ή άποστολή τους δέν έχει καμιά σχέση μέ τόν περίφημο «έλεγχο του έσωτερικού μετάπου» όπου τίς είχε κατά κύριο λόγο έντάξει ή πολιτική των έπαγγελματιών τής αντίδρασης, καί περιορίστηκαν άποκλειστικά στη διαφύλαξη τής άκεραιότητας τής χώρας»⁷.

Καί όλα αυτά λέγονται μέ τόν πιό σοβαρό τρόπο όταν στον τύπο έχουν ήδη δημοσιευθεί έπανεπιλημμένα καταγγελίες στρατιωτών πού πείθουν καί μαρτυρούν ότι τά πράγματα κάθε άλλο παρά ρόδινα είναι, όπως θέλουν νά τά βλέπουν πρωθυπουργός καί φιλοκυβερνητικός τύπος. Γιά τήν πραγματικότητα αυτή

τούς παραπέμπουμε στά άρθρα πού δημοσίευσε κατά καιρούς τό «‘Αντί» καθώς καί στις καταγγελίες πού πρόσφατα είδαν τό φώς τής δημοσιότητας στις έφημερίδες «Αύγή» καί «Ριζοσπάστης». ‘Εξ άλλου θάταν παράδοξο νάχουν αλλάξει τά πράγματα αφού οί άξιωματικοί τά τελευταία 60 χρόνια μεγάλωσαν εκπαιδύτηκαν μέσα σ’ ένα πνεύμα άντικομμουνισμού καί περιφρόνησης τής λαϊκής θέλησης. ‘Όπως έξ άλλου παραδέχεται καί ο Φ. Κίκηρας σμήναρχος ε.α.⁸

«Μόνο όσοι έχουν ζήσει 3 ή 4 χρόνια μέσα σέ στρατιωτική σχολή (καί μάλιστα στην 10ετία του 1950) μπορούν σήμερα νά άντιληφθούν τί καταλυτική επίδραση μπορεί νά έχουν τά χρόνια αυτά στην προσωπικότητα ενός έφηβου. ‘Ο τρόπος ζωής, τό ιδιάζον περιβάλλον, ή άπομόνωση από τό κοινωνικό σύνολο οί πολλές καί συντριπτικές στό βάρος τους άποκτήσεις καί προπαντός οί δάσκαλοι καί ή διδασκαλία τους, μετέβαλλαν σύντομα, τό άγνό άγροτόπαιδο σέ έναν ύποψήφιο σωτήρα τής ‘Ελλάδας (μέ άγνές τίς περισσότερες φορές προθέσεις). Καί μάλιστα μέ τό αναφαίρετο δικαίωμα νά άποφασίζει αυτός ποιός είναι ο έχθρός καί πότε επιβάλλεται επέμβαση. Αυτός καί όχι ή ύπεύθυνη πολιτική ήγεσία τής χώρας, τήν όποία οί κατάλληλες διδασκαλίες της είχαν κολλήσει τό κοσμητικό (!) επίθετο τής «φαύλης».

‘Ακόμα

«‘Η παιδεία πού τούς έχει δοθεί, καί μάλιστα μέ τόν καταναγκαστικό τρόπο πού παρέχεται, δημιουργεί, στους περισσότερους, τέτοια σύγχυση ώστε νά θεωρούν προσβολή εάν κάποιος τούς πεί ότι άποτελούν τμήμα του λαού».

6. «‘Εθνος» 7.12.1981.

7. «‘Ελευθεροτυπία» 25.11.1981.

8. «‘Ελευθεροτυπία» 8.12.1981.

...Καί ή ώμή πραγματικότητα

Τρεις μήνες μετά τήν «'Αλλαγή» άπ' όλη τήν 'Ελλάδα φθάνουν φωνές διαμαρτυρίας και καταγγελίες για τις άπαράδεκτες συνθήκες πού επικρατούν μέσα στους στρατώνες. Οί καταγγελίες αναφέρονται σέ ξυλοδαρμούς στρατιωτών, για καψόνια, για άντικομμουνισμό, για δραματικές συνθήκες διαβίωσης για έξουθενωτικές άσκήσεις. Μέ άπογοήτευση οί όπλίτες διαπιστώνουν ότι ή 'Αλλαγή δέν ήταν για εκείνους, και ότι τρεις όλόκληρους μήνες μετά τις έκλογές ισχύει ακόμα ό χουντικός στρατιωτικός κανονισμός μέ τόν όποιο αφαιρούνται από τούς όπλίτες θεμελιώδη συνταγματικά και άνθρώπινα δικαιώματά τους.

Μέ άγανάκτηση ό νεοσύλλεκτος διαπιστώνει ότι και σήμερα όπως πριν, σκοπός τής εκπαίδευσής του είναι νά τόν μετατρέψει σέ άβουλο και πειθήνιο όργανο τής στρατιωτικής ιεραρχίας. Για νά πραγματοποιηθεί ό στόχος αυτός ό νεοσύλλεκτος άπομονώνεται από τόν προηγούμενο κόσμο του, τήν κοινωνία μέσα στην όποία ζούσε, οίκογένεια, φίλους και ύποχρεώνεται νά άποβάλλει τις συνήθειες πού είχε άποκτήσει σάν πολίτης. "Ετσι μέχρι νά όρκιστεί δέν του επιτρέπεται ή έξοδος. "Εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, ραδιόφωνα άπαγορεύονται.

Ξένος άνάμεσα σέ ξένους, ένας άνάμεσα σέ χιλιάδες άλλους, φορτωμένος, γεμάτος καθήκοντα και ύποχρεώσεις και χωρίς κανένα άπολύτως δικαίωμα, μέ τήν άπειλή τής φυλακής πάνω από τό κεφάλι του για ένα τίποτα, μέ όλοκληρωτική άγνοια για τό τί πρόκειται νά συμβεί τό επόμενο δευτερόλεπτο ό νεοσύλλεκτος ζει μέ ένα συνεχές άγχος, πού θά κρατήσει δύο όλόκληρα χρόνια.

Βέβαια ή πειθαρχία επιβάλλεται χάρη στην μαζική τρομοκρατία. "Ετσι από πρόχειρους και μετριοπαθείς ύπολογισμούς βγαίνει τό συμπέρασμα ότι στατιστικά ό μέσος φαντάρος τιμωρείται τρεις φορές κατά τή διάρκεια τής θητείας του. Για τό 1980 π.χ. μπορούμε νά εκτιμήσουμε ότι τιμωρείται μέ φυλάκιση σχεδόν 5 ημερών κάθε έξι μήνες, πράγμα πού αύξάνει τήν πραγματική του θητεία κατά τρεις όλόκληρες βδομάδες! "Ο στρατεύσιμος

ύπαξιωματικός έχει τό προνόμιο νά έρχεται πρώτος στό θλιβερό αυτόν άπολογισμό άκολουθούμενος από κοντά από τούς όπλίτες. "Εδώ φαίνεται σέ όλο του τό μεγαλειό ό ρόλος του στρατού: Δηλαδή ή έπιβολή στους στρατευμένους νέους μιάς μαζικής τρομοκρατίας πού έχει σάν στόχο τήν κατατρομοκράτησή τους για νά τούς κάνει πειθήνια όργανα στά χέρια τής στρατιωτικής ιεραρχίας, και παραπέρα νά τούς «προετοιμάσει κατάλληλα» για τή μετέπειτα πολιτική τους ζωή.

Πάντως δέν πρέπει νά περάσει άπαρατήρητο ότι σάν επακόλουθο τής πολιτικής αυτής ή θητεία πού ύπηρετούν οί στρατευμένοι νέοι αύξάνεται κατά τρεις όλόκληρες βδομάδες! Δέν είναι λοιπόν τυχαίο πού παρατηρούνται τόσοι νευρικοί κλονισμοί και τόσες άπόπειρες αυτοκτονίας.

Τά παραπτώματα πού τιμωρούνται μπορεί νά είναι για συμπεριφορά μέσα στό στρατόπεδο, για τήν εμφάνιση, τήν άδικαιολόγητη άπουσία, τροχαίες παραβάσεις κλπ. Καί σάν νά μήν έφταναν όλα αυτά ό άξιωματικός εκμεταλλεύεται τή θέση ισχύος πού κατέχει άπέναντι στον κληρωτό για νά τόν χρησιμοποιήσει για καθαρά ιδιωτικές ύποθέσεις του. Μέ άντάλλαγμα μιά προνομιακή μεταχείριση μέσα στό στρατό. "Εκείνος πού θά προσφέρει τις κάθε είδους ύπηρεσίες του στον άξιωματικό θά άπαλλαγεί από τις άγгреεις, τις τιμωρίες και θά βρίσκεται συχνότερα έξω. Δέν χρειάζεται νά έπεκταθεί κανείς στις επιπτώσεις ενός τέτοιου συστήματος, στην ψυχολογία πού δημιουργεί στον κάθε στρατευμένο στις άντιθέσεις πού αναπτύσσει άνάμεσα στους ίδιους τούς όπλίτες.

Αυτή τήν τραγική πραγματικότητα άντιμετωπίζουν σήμερα οί όπλίτες. Δέν έτρεφαν βέβαια οί κληρωτοί ψευδαισθήσεις ότι μέ τήν άλλαγή θά έπνεε άμέσως στους στρατώνες άλλος άνεμος. Ξέρουν ότι τά πάντα σταματούν έξω από τούς στρατώνες και ότι δέν άρκει στην περίπτωση άπλως ή πολιτική βούληση για νάρθει ή άλλαγή. "Ομως στη συγκεκριμένη περίπτωση δέν φαίνεται νά ύπάρχει και ή πολιτική βούληση για κάτι

τέτοιο. Πώς αλλιώς νά εξηγήσει κανείς ότι τό ΠΑΣΟΚ στό τωρινό του πρόγραμμα δέν αφιέρωσε ούτε μιá παράγραφο γιά τά óξύ-
τατα προβλήματα πού αντιμετώπιζουν τά
στρατευμένα νιάτα σέ αντίθεση μέ τό προ-

ηγούμενο πρόγραμμα του 1977; 'Ακόμα καί ή
ύπόσχεση μείωσης τής στρατιωτικής θητείας
φαίνεται σήμερα πώς ήταν άπλώς γιά προε-
κλογική κατανάλωση καί τίποτα παραπάνω.

Καί όμως τό ΠΑΣΟΚ κάποτε

Τί έγιναν λοιπόν όλες οί στοιχειώδεις
δημοκρατικές αλλαγές πού πρόβλεπαν οί
«κατευθυντήριες γραμμές κυβερνητικής πο-
λιτικής» του ΠΑΣΟΚ τό 1977 καί πού έρχον-
ταν σέ ριζική αντίθεση μέ τό χουντικό
στρατιωτικό κανονισμό; Παραθέτουμε μερι-
κά χαρακτηριστικά σημεία:

Παράγραφος 10

«Ο στρατιώτης καί ό άξιωματικός είναι
πολίτες μέ στολή καί κατά συνέπεια
διατηρούν στό άκέραιο τά άτομικά καί
πολιτικά τους δικαιώματα, μπορούν νά
συμμετέχουν ελεύθερα στήν πολιτική
ζωή, έφ' όσον ή πολιτική τους δρα-
στηριότητα δέν επηρεάζει τήν εκτέλε-
ση τών στρατιωτικών καθηκόντων
τους. Μπορούν νά διαβάσουν καί στούς
στρατώνες τίς εφημερίδες καί τά βι-
βλία τής έπιλογής τους. Μπορούν νά
συμμετέχουν σέ συνδικαλιστικές όργα-
νώσεις* γιά τήν προάσπιση τών ύλι-
κών τους συμφερόντων, μπορούν νά
εκφέρουν ελεύθερα τήν γνώμη τους,
καί πρέπει νά μετέχουν σέ δημόσια

συζήτηση γύρω από θέματα πού σχε-
τίζονται μέ τά μέσα πού χρειάζονται οί
"Ενοπλες Δυνάμεις».

Παράγραφος 13

(1) «'Η στρατιωτική δικαιοσύνη σέ
περίοδο ειρήνης θά καταργηθεί. Τά
στελέχη της θά μεταταγούν στήν τα-
κτική δικαιοσύνη. 'Ο στρατιωτικός
ποινικός κώδικας θά άναμορφωθεί».¹⁰

Αυτά είναι σημεία πού δέν μπορούμε παρά
νά τά επικροτήσουμε. Μόνο πού αυτά λέγον-
ταν τό 1977 καί δέ λέγονται πιά τό 1981-82. Τί
μεσολάβησε γιά τό ΠΑΣΟΚ; Γιατί αυτά τά
μέτρα διαγράφηκαν από τό πρόγραμμά του,
καί μάλιστα στά μουλωχτά, χωρίς νά διευ-
κρινίσει τί άλλαξε στό μεταξύ; Μήπως τά
μέτρα αυτά ύλοποιήθηκαν; Προφανώς όχι.
Μήπως ό στρατός του κ. 'Αβέρωφ έπαψε νά
είναι κατεξοχήν κατασταλτικός γιά τούς φαν-
τάρους; 'Η μάλλον μήπως είναι τό ΠΑΣΟΚ
έκείνο πού άλλαξε καί δέν θεωρεί πιά τούς
στρατιώτες «πολίτες μέ στολή» πού «διατη-
ρούν στό άκέραιο τά άτομικά καί πολιτικά
τους δικαιώματα»;

* Δική μας ύπογράμμιση.

9. «Κατευθυντήριες γραμμές κυβερνητικής πολιτικής» σ.
73-74.

10. «Κατευθυντήριες γραμμές κυβερνητικής πολιτικής»
σ. 75.

Τί νά κάνουμε

Οί κληρωτοί δέν πρέπει νά περιμένουν από κανένα νά λύσει τά δικά τους προβλήματα, ιδιαίτερα όταν ή στρατιωτική καί πολιτική έξουσία τούς βλέπει σά ζωα σέ μαντρί. 'Η πάλη γιά τήν ίκανοποίηση τών αίτημάτων τους είναι στενά συνδεδεμένη μέ τόν άγώνα γιά τήν άποδυνάμωση του στρατού σάν όργανου καταστολής στά χέρια τής άρχουσας τάξης. 'Ο δρόμος αυτός είναι δύσκολος γιατί άλλα από μιά φραστική ύποστήριξη καί άλληλεγγύη τών διαφόρων κομμάτων πρός τά στρατευμένα νιάτα κανένα κόμμα, μή έξαιρούμενου καί του ΚΚΕ, δέν προχωρεί στη συγκρότηση καί όργάνωση του χώρου φοβούμενο προφανώς τίς αντιδράσεις τής δεξιάς καί του στρατιωτικού κατεστημένου πού θεωρούν τό στρατό κυριολεκτικά ιδιωτικό τους τσιφλίκι. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόλις δημοσίευσε ή «Αύγή» μιά σειρά από άρθρα γιά τόν στρατό ό «'Ελεύθερος Κόσμος» στίς 15-1-82 είχε κύριο άρθρο μέ τίτλο «ύπονομεύουν τίς Ε.Δ.» πού κατέληγε μέ έρώτηση πρός τόν ύπουργό 'Εθνικής 'Αμύνης άν τά γνωρίζει καί πώς αντιδράει.

Όμως άπέναντι στην καθημερινή μαζική καταστολή πού αντιμετωπίζουν, οί φαντάροι δέν έχουν άλλο όπλο νά αντιτάξουν παρά τήν αριθμητική τους ύπεροχή, καί δέν μπορούν νά στηριχθούν παρά μονάχα στίς δικές τους δυνάμεις καί ξεπερνώντας τήν άτομικοποίησή τους νά οργανωθούν μέσα σέ οργανωτικές δομές ανεξάρτητες από τήν ιεραρχία.

Πρέπει από τώρα μέσα στίς μονάδες νά συγκροτηθούν έπιτροπές από τούς όπλίτες ανεξάρτητα από τήν πολιτική τοποθέτηση του καθενός μέ μοναδικό κριτήριο τή διάθεση του καθενός νά παλέψει ενάντια στό άπαράδεκτο καθεστώς πού Ισχύει μέσα στους στρατώνες, γιά τήν υπεράσπιση τών βασικών συνταγματικών καί ανθρώπινων δικαιωμάτων

τους, όπως π.χ. είναι ή κατάργηση τών αντιδραστικού στρατιωτικού κανονισμού, τής στρατιωτικής άστυνομίας καί τών στρατοδικείων, τό σταμάτημα τής αυθαίρετης έπιβολής ποινών καί φυλακίσεων, ή έλευθερία άνάγνωσης όλων τών έντύπων καί όλων τών συζητήσεων μέσα στους στρατώνες. 'Η πάλη αυτή θά είναι δύσκολη καί μακρόχρονη καί χρειάζεται άπαραίτητα τήν ενεργό συμπάρασταση φορέων, όπως είναι οί συνδικαλιστικές όργανώσεις καί ή τοπική αυτοδιοίκηση. Γιά νά έπιτευχθεί ό στόχος αυτός πρέπει παράλληλα νά οίκοδομηθεί μιά 'Επιτροπή Συμπάραστασης πρός τούς κληρωτούς πού θά έχει σάν άποστολή νά ενημερώνει τόν κόσμο γιά τό τί συμβαίνει πραγματικά μέσα στους στρατώνες καί από τήν άλλη νά όργανώνει τήν ενεργό συμπάρασταση τών εργαζόμενων κάθε φορά πού αυτό θά είναι άναγκαίο. Πρέπει όμως νά είναι καθαρό ότι οί διεκδικήσεις τών κληρωτών θά διαμορφωθούν από τούς ίδιους καί μέσα από τίς έπιτροπές τους καί όχι από τήν 'Επιτροπή Συμπάραστασης άν θέλουμε οί έπιτροπές αυτές νά έχουν πραγματική άπήχηση στους κληρωτούς. Καί είναι πολύ πιθανόν ό ρυθμός συνειδητοποίησης τών προβλημάτων πού αντιμετωπίζουν οί κληρωτοί νά είναι διαφορετικός γιά τούς κληρωτούς καί διαφορετικός γιά τήν 'Επιτροπή Συμπάραστασης.

'Η ίδρυση συνδικάτου τών κληρωτών άποτελεί φυσικά στόχο. 'Αλλά δέν μπορεί νά άποτελεί προϋπόθεση γιά τή συμμετοχή στίς έπιτροπές. 'Η πάλη τών κληρωτών γιά τήν άπόκτηση θεμελιωδών συνταγματικών καί ανθρώπινων δικαιωμάτων χρειάζεται τήν ενεργό συμπάρασταση από τόν έξω κόσμο καί ιδιαίτερα τών συνδικαλιστικών φορέων τών εργαζόμενων.

'Η μακροχρόνια άπειλή του στρατού

Οί διάφοροι άπολογητές του στρατού Ισχυρίζονται ότι σέ «κανονικές» συνθήκες, ενώ ό υπόλοιπος κρατικός μηχανισμός όργανώνει τήν κοινωνία καί τήν καθημερινή ζωή, ό στρατός άποτραβηγμένος στους στρατώνες ξεκουράζεται καί άσκεΐται γιά νά έπέμβει

στην περίπτωση πού θά εμφανιστεί ό έχθρός νά διαταράξει καί νά άπειλήσει τήν ανεξαρτησία καί τήν έλευθερία του έθνους. «Ουδέτερος», δέν έπεμβαίνει, λένε, στην πολιτική ζωή.

“Όμως τά πράγματα δέν είναι ἔτσι. Καί σέ στιγμές κρίσης, ὅταν οἱ κυρίαρχες τάξεις δέν καταφέρνουν πιά νά κυβερνήσουν καί οἱ ἀπό κάτω ἀρνοῦνται νά ὑπακούσουν συνειδητοποιώντας πῶς είναι δυνατόν νά υπάρξει διαφορετική ὀργάνωση τῆς κοινωνίας ὁ στρατός δέν μένει ποτέ οὐδέτερος. Ὁ στρατός ἀφήνει τήν οὐδετερότητά του καί γίνεται ὁ τελευταῖος ὑπερασπιστής τῶν συμφερόντων τῆς ἀρχουσας κοινωνικῆς τάξης ἢ στρώματος εἴτε αὐτή είναι ἡ ἀστική τάξη, εἴτε αὐτή είναι ἡ γραφειοκρατικὴ κάστα πού κατέχει τήν ἐξουσία στίς χώρες τοῦ «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ», ὅπως ἀποδείχνουν τά τελευταῖα γεγονότα στήν Πολωνία. Σχετικά πρόσφατο εἶναι καί τό στρατιωτικό πραξικόπημα στή Χιλή καί παλαιότερα τό πραξικόπημα τῆς 21 Ἀπρίλη τοῦ 1967 στήν Ἑλλάδα μιά καί ἡ ἱστορία τοῦ δικοῦ μας τόπου εἶναι γεμάτη ἀπό τέτοιες ἐμπειρίες.

Ἔτσι λοιπόν ὅταν ὅλοι οἱ μηχανισμοὶ ἐνσωμάτωσης τῶν ἐργαζόμενων ἀποτύχουν, ὅταν ἡ ἀστική τάξη κινδυνεύει, τότε ὁ στρατός χρησιμοποιεῖται σάν τελευταία σανίδα σωτηρίας, σέ μιά ὕστατη προσπάθεια νά ὑποταχθοῦν οἱ ἐργαζόμενοι στή λογικὴ τῆς ἐκμετάλλευσης μέ τήν ἄσκηση τῆς φυσιολογικῆς βίας καί κάτω ἀπό τήν ἀπειλή τῆς φυσικῆς ἐξόντωσης. Ὁ στρατός μέσα στά πλαίσια τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ ξεχωρίζει

σάν ὁ πιό ὀργανωμένος θεσμός πού κατέχει καί τό μονοπώλιο τῶν μέσων ἄσκησης τῆς φυσικῆς βίας.

Ἡ ἀπειλή φυσικῆς ἐξόντωσης τοῦ ἀντίπαλου πρέπει νά ἰδωθεῖ σάν λύση ἀπόγνωσης ἀπό τή μεριά τῆς ἀρχουσας τάξης.

Αὐτὴ τὴν πραγματικότητα οἱ ρεφορμιστές, σταλινικοὶ καί σοσιαλδημοκράτες, ἀρνοῦνται νά τὴν δοῦν. Ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν ἀξιοματικῶν εἶναι δημοκρατικὴ, ὅτι θά σεβαστεῖ τὴ θέληση τοῦ λαοῦ, ἔστω κι ἂν ὀρισμένοι ἀμετανόητοι ἀντιδράσουν καί προσπαθήσουν νά χρησιμοποιήσουν τό στρατό ἐναντία στή λαϊκὴ θέληση. Ἔτσι δηλώνουν ὅτι ὁ στρατός ἀποτελεῖ «ἐγγύηση γιὰ τό δημοκρατικὸ σύστημα, καί αὐτό ἀπαιτεῖ σεβασμὸ τῆς δομῆς καί τῆς ἱεραρχίας τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων», καί ἀκόμα ὅτι ἡ προέλευση τῶν ἀξιοματικῶν πού στήν πλειοψηφία τους προέρχονται ἀπὸ τά κατώτερα μικροαστικά στρώματα τῆς πόλης καί τῆς ὑπαίθρου ἀποτελεῖ ἐγγύηση γιὰ τό σεβασμὸ τῆς λαϊκῆς θέλησης μᾶς πού κοινωνικά ταυτίζονται μέ αὐτά τά στρώματα. Ξεχνοῦν ὅμως ὅτι ἡ ἰδεολογία τῶν ἀξιοματικῶν καθορίζεται κύρια ἀπὸ τὴ θέση τους κι ὄχι βέβαια ἀπὸ τὴν προέλευσή τους. Τό δὲ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς θέσης τους εἶναι ἡ πραγματικὴ ἢ δυνατικὴ ἐξουσία πού κατέχουν κι ὄχι τό «δημοσιούπαλληλίκι».

“Όπως τονίζει ο Δ. Δένης στο «'Αντί» στις 31-5-75:

«Πρέπει λοιπόν οι έξωτερικοί και έσω-
τερικοί έχθροι να αντιμετώπισουν μιά
«θανάσιμη άπειλή» ώστε να μίν τολ-
μούν να έπιτεθούν κι ο στρατός να νάναι
σέ θέση να τήν κάνει πραγματικότητα
άν χρειαστεί. 'Η δυνατότητα του στρα-
τού να άνταπεξέλθει σέ αυτή τήν από-
στολή, τήν παραγωγή δηλαδή τής ά-
πειλής και τήν πραγμάτωσή της άν
χρειαστεί, είναι στήν αποκλειστική
εϋθύνη των άξιωματικών και καθορίζει
τή σχέση τους σάν κοινωνικής ομάδας
μέ τις άλλες ομάδες πού έλέγχουν τούς
άστικούς θεσμούς πού έχουν σά σκοπό
τή διατήρηση και άναπαραγωγή τής
δομής τής άστικής κοινωνίας».

‘Ο ίδιος ο ‘Αλλιέντε δήλωνε λίγες μέρες
πρίν άνατραπεί ότι ο στρατός τής Χιλής
άποτελοϋσε μέ τή μακρόχρονη δημοκρατική
του παράδοση έγγύηση για τή δημοκρατική
πορεία τής χώρας. Τis τραγικές συνέπειες
αϋτής τής αντιμετώπισης ζει άκόμα και σήμε-
ρα, τόσα χρόνια μετά ο χιλιανός λαός. Βέ-
βαια ο στρατός είναι κι αϋτός πεδίο άντι-
θέσεων και συγκρούσεων. Δέν ύπάρχει άμφι-
βολία ότι μιά κρίση, οικονομική, κοινωνική
και πολιτική πού επηρεάζει δλη τήν υπό-
λοιπη κοινωνία, έστω και παραμορφωμένα θά
περάσει τό κατώφλι του στρατώνα. Θά ήταν
λάθος να αντιμετώπιζεται ο στρατός σάν μιά
όμοιογενής, συμπαγής δομή. Και ή ιστορία
μας μέ ύποθέσεις σάν του ΙΔΕΑ ή του
ΑΣΠΙΔΑ μαρτυρεί τό γεγονός αϋτό.

‘Αλλά δέν πρέπει κανείς να διατηρεί ψευ-
δαισθήσεις και να πιστεύει ότι φτάνει να έχει
ένα καλό πρόγραμμα, ενθουσιώδεις κινητο-
ποιήσεις και μιά γενική άπεργία για να
κατορθώσει να άφοπλίσει τήν άστική τάξη.
Είναι άφελές να πιστεύει κανείς στή νομι-
μότητα του στρατού ή στή φυσική του
άποσύνθεση. Στήν πραγματικότητα ο άγώνας
θά πρέπει να στρέφεται στήν προσπάθεια για
τήν κατάκτηση του στρατού. Οι επαναστάτες
πρέπει να είναι έτοιμοι να έξουδετερώσουν
άπό τά ένδον τό στρατό. Αϋτό σημαίνει
όργάνωση, αλλά και άποφασιστικότητα. Για
να συναδελφωθεί ο στρατευμένος πολίτης μέ
τό λαό πρέπει άπό τήν μιά να είναι όργα-
νωμένος και όχι άτομικοποιημένος και άπό
τήν άλλη να βρεθεί άντιμέτωπος μέ ένα
κίνημα άποφασισμένο να ύπερασπίσει μέ
κάθε μέσο τόν έαυτό του, άκόμα κι άν
χρειαστεί να χρησιμοποιήσει ένοπλη βία.
Τότε και μόνο τότε θά κατορθώσει ο κλη-
ρωτός να ύπερικήσει τόν φόβο πού τόν
κρατάει παγιδευμένο στα χέρια τής άντι-
δραστικής στρατιωτικής ιεραρχίας και να
συναδελφωθεί μέ τό επαναστατημένο εργα-
τικό κίνημα.

M. ΝΙΚΗΤΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Άρθρα σέ περιοδικά:

1. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεϋχος 14, 8/3/75
2. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεϋχος 15, 22/3/75
3. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεϋχος 22, 5/7/75
4. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεϋχος 20, 31/5/75
5. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεϋχος 29, 4/10/75
6. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεϋχος 30, 18/10/75

ΔΙΝΑΡΔΑΤΟΥ ΣΠ.: «Δυνατή ή 'Εθνική 'Αντιφασι-
στική 'Ενότητα άν ή Κυβέρνηση τό θελήσει».

ΔΙΝΑΡΔΑΤΟΥ ΣΠ.: «Προβλήματα, Κίνδυνοι, 'Ανα-
κατατάξεις».

ΡΑΠΠΑ Α.: «Πώς και γιατί και άπό ποιούς πραγμα-
τικά διαλύθηκαν οι 'Ενοπλες Δυνάμεις στή Μέση
'Ανατολή».

ΔΕΥΗ Δ.: «'Ο Στρατός, ή κάθαρση, οι κληρωτοί».

Μ.Π.: «'Ο νόμος τής ζούγκλας»

'Ο στρατιωτικός κανονισμός τής ΕΣΑ.

«Γράμμα άπό τό ... Α2»

ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ Γ.: «Στρατός και Πολιτική».

Ν.Μ.: «'Εξήντα χρόνια μας φακελώνουν».

7. «ANTI» περ. Β', τεύχος 31, 1/11/75
8. «ANTI» περ. Β', τεύχος 32, 15/11/75
9. «ANTI» περ. Β', τεύχος 33, 29/11/75
10. «ANTI» περ. Β', τεύχος 34, 13/12/75
11. «ANTI» περ. Β', τεύχος 35, 27/12/75
12. «ANTI» περ. Β', τεύχος 37, 24/1/76
13. «ANTI» περ. Β', τεύχος 38, 7/2/76
14. «ANTI» περ. Β', τεύχος 39, 21/2/76
15. «ANTI» περ. Β', τεύχος 41, 20/3/76
16. «ANTI» περ. Β', τεύχος 42, 3/4/76
17. «ANTI» περ. Β', τεύχος 43, 17/4/76
18. «ANTI» περ. Β', τεύχος 46, 29/5/76
19. «ANTI» περ. Β', τεύχος 49, 10/7/76
20. «ANTI» περ. Β', τεύχος 51-52, 7/8/76
21. «ANTI» περ. Β', τεύχος 54, 18/9/76
22. «ANTI» περ. Β', τεύχος 55, 2/10/76
23. «ANTI» περ. Β', τεύχος 60, 11/12/76
24. «ANTI» περ. Β', τεύχος 67, 19/3/77
25. «ANTI» περ. Β', τεύχος 68, 2/4/77
26. «ANTI» περ. Β', τεύχος 69, 16/4/77
27. «ANTI» περ. Β', τεύχος 74, 25/6/77
28. «ANTI» περ. Β', τεύχος 75, 9/7/77
29. «ANTI» περ. Β', τεύχος 83, 29/10/77
30. «ANTI» περ. Β', τεύχος 91, 28/1/78
31. «ANTI» περ. Β', τεύχος 95, 25/3/78
32. «ANTI» περ. Β', τεύχος 96, 8/4/78
33. «ANTI» περ. Β', τεύχος 98, 6/5/78
34. «ANTI» περ. Β', τεύχος 100, 3/6/78
35. «ANTI» περ. Β', τεύχος 112, 18/11/78
36. «ANTI» περ. Β', τεύχος 117, 20/1/79

ΛΕΩΝΙΔΑ Ν.: «Καταγγέλλουμε τούς μηχανισμούς άστυνόμευσης».

ΛΕΩΝΙΔΑ Ν.: «Φακέλωμα Made in USA».

ΛΕΩΝΙΔΑ Ν.: «Ποιός ευθύνεται γι' αυτό τό έγγραφο».

«...Κι όμως ό κ. 'Αβέρωφ δέν είπε όλη τήν άλήθεια».

ΖΟΥΡΑΚΙ Κ.: «Τό άμυντικό πρόβλημα τής 'Ελλάδας».

Ν.Μ.: «'Υπηρεσίες Πληροφοριών».

ΖΟΥΡΑΚΙ Κ.: «Τό άμυντικό πρόβλημα τής 'Ελλάδας Β' Μέρος».

«Διαγωγή όπλίτου κακή... Χουντική έγκόκλιος ίσχύει γιά τούς χαρακτηρισμούς».

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΥ Μ.: «'Ελληνική πολεμική βιομηχανία και ξένο κεφάλαιο».

ΦΑΚΙΝΟΥ Α.: «Στρατός και Συνδικαλισμός».

ΔΕΨΗ Δ.: «Στρατός και Φρονήματα».

Ν.Μ.: «Στρατός, Έλεγχος και Πληροφορίες».

Ν.Μ.: «Γιά τό φακέλωμα τής ύπαιθρου. Μισές άλήθειες πάλι κ. ύπουργέ».

Ν.Μ.: «'Ενα έκπληκτικό έγγραφο. 'Η ενημέρωση θά ενεργείται προφορικώς».

Ν.Μ.: «'Ο βασιλιάς σύμβολο τής ένότητος, ή Σλαβική 'Αρκούδα, και ό ... πράσινος έχθρός».

Ν.Μ.: «Οί άπροσάρμοστοι. 'Η νεκρανάσταση μιάς κακοστημένης προβοκάστιας».

Ν.Μ.: «'Ενα έκπληκτικό έγγραφο άποκαλύπτει: 'Ετοιμάζεται ή επίσημη έκδοχή γιά τήν τραγωδία».

ΚΑΚΑΟΥΝΑΚΗ Ν.: «'Η ταφόπετρα μιάς τραγωδίας».

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗ Α.: «'Η έθνοφρουρά και ή χούντα».

ΚΑΚΟΥΛΙΔΗ Γ.: «ΚΥΠοκρατία και ... σταγονίδια στήν ΎΝΕΔ».

ΚΑΚΟΥΛΙΔΗ Γ.: «'Επαιξαν ρόλο... κι αυτοί στήν τραγωδία τής Κύπρου...»

ΡΕΠΟΡΤΕΡ: Ντοκουμέντο «Νά σπρώξουμε» ύπέρ τής ΔΟΚΧΗΝΤ λοιπόν.

Ο ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «Τό Πεντάγωνο πράκτορας τής ΔΟΚΧΗΝΤ».

ΠΑΝΟΥ Α.: «'Ο παροπλισμός του 'Αβέρωφ».

ΠΑΝΟΥ Α.: «Οί άπρίλιανοί και οι νοεμβριανοί πραξικομηπατίες».

ΚΑΚΑΟΥΝΑΚΗ Ν.: «'Ο Καραμανλής, ό Στρατός και τό παρακράτος».

ΚΑΚΑΟΥΝΑΚΗ Ν.: «Σχέδιο ΜΑΥΡΙΚΙΟΣ. Τό ιδεολογικό πρόγραμμα κάποιων δραματιστών μιάς νέας δικτατορίας».

ΑΦΙΕΡΩΜΑ «21η 'Απριλίου. Μετά 10 έτη...».

«'Η CIA, ή ΚΥΠ, και μερικά έρωτήματα».

«Φάκελος ΝΕΑ ΣΑΝΤΑ».

«Στρατός και Κόμματα».

ΦΑΤΣΗ Γ.: «Χουντικές προκηρύξεις μέ άποστολεις άντιστασιακούς».

«'Ο κ. 'Αβέρωφ και ό ΕΣΕΑ».

«'Ο Στρατός παρακολουθεί συστηματικά τίς πολιτικές έκδηλώσεις».

ΔΗΜΟΝΙΚΟΥ: «Τά πυρηνικά όπλα πού ύπάρχουν στήν 'Ελλάδα».

«'Η περιπέτεια ενός στρατιώτη».

ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «'Απόρρητα δελτία πληροφοριών των ύπηρεσιών του Στρατού. Οί σφυγμομετρήσεις τής χούντας γιά τίς άντιδράσεις του λαού».

ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «'Η διάταξη των ένόπλων τμημάτων στο λεκανοπέδιο τής 'Αττικής».

ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «Σχέδιο ΕΨΙΛΟΝ. 'Ενας καινούργιος ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ πού έπιβουλεύεται τήν πολιτική ζωή τής χώρας».

37. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 133, 31/8/79
38. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 134, 14/9/79
39. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 137, 26/10/79
40. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 150, 25/4/80
41. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 152, 25/5/80
42. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 160, 12/9/80
43. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 163, 24/10/80
44. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 164, 7/11/80
45. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 165, 21/11/80
46. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 174, 27/3/81
47. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 175, 10/4/81
48. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 180, 19/6/81
49. «ΑΝΤΙ» περ. Β', τεύχος 191, 30/10/81
50. «ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ» περ. Β', χρ. 3ος, τεύχος 9, 'Οκτ. 1980.
51. «ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ»-τόμος 1ος, τεύχος 1. 1981
52. «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ» τεύχος 1371, 1372, 14/8/80, 21/8/80
53. «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ» έτ. 55, άρ. φύλ. 18 (1408) 30/4/1981
54. «ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ» τεύχος 4-5, 1981
55. «ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ» άρ. φύλ. 52 (1442) 24/12/81
56. «ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ» άρ. φύλ. 25, γ τετράμηνον 1975
57. «ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ» άρ. φύλ. 10 16/7/81
58. «ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ» άρ. φύλ. 15 21/5/81
59. «ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ»
- ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «'Η πολιτική σύγχυση ενός διοικητή θεωρακισμένων ή τά τάνκς του Καραμανλή».
- ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «Ναύαρχος ή «έμπορος» ό άντιναύαρχος άρχηγός ΓΕΝ κ. Σπ. Κονοφάος».
- ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «Τά τάνκς του Καραμανλή».
- ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «'Η ύπόθεση Κονοφάου».
- ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «'Η ΕΑΒ στά χέρια της ΔΟΚΧΗΝΤ».
- ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «Στρατιωτικά ήμερολόγια».
- ΡΕΠΟΡΤΕΡ: «'Η εύρωπαϊκή κίνηση για τά δικαιώματα του στρατιώτη».
- ΖΟΥΒΕΛΟΥ Μ.: «'Ας μιλήσουμε λοιπόν για στρατοδικεία...».
- 'Η «'Ελληνική 'Αεροπορική Βιομηχανία» σέ νέες επιδόσεις.
- ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ Α.: «'Αμερικάνικες βάσεις. Σήμα κινδύνου».
- 'Αποκαλυπτική έξιτοόρηση: «Όταν ήμουν στην ΕΕΑ».
- ΠΡΟΚΑ Φ.: «Μιά τεράστια κουρτίνα σέ έναν μικροσκοπικό φεγγίτη».
- ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗ Γ.: «Όταν οι άφρονες άπόστρατοι καλοώνται και πάλι στά δπλα».
- ΕΥΘΥΜΙΟΥ Π.: «Ποιός φοβάται ποιόν».
- «Οί κακές συνέπειες του χαφιεδισμού».
- ΣΧΟΛΙΔΗ: «'Αλλαγή και Στρατός. Φυτράνουν γαρύφαλα στις λόγχες».
- ΚΑΠΕΤΑΝΓΙΑΝΝΗ Β.: «Θεωρητικές προσεγγίσεις στό πρόβλημα των στρατιωτικών επεμβάσεων στην πολιτική».
- ΛΟΥΚΑΚΟΣ Π.: «'Ο έλεγχος της πολιτικής έξουσίας πάνω στις 'Ενοπλες Δυνάμεις».
- Α.Ι. ΜΕΤΑΣΣ: «Χαρτογραφία της Βουλής. Βουλευτές μέ στρατιωτική παιδεία».
- «Τί περιμένει τους νέους μας πού σπουδάζουν, μετά την άποφοίτησή τους από τις 'Ανώτατες Σχολές. Σίγουρη άπασχόληση και τό ύψηλότερο μέσο εισόδημα εξασφαλίζεται στους άπόφοιτους στρατιωτικών σχολών».
- «Πόσα λεπτά παίρνουν οι μισθωτοί στην 'Ελλάδα. Οί άποδοχές των δημοσίων και στρατιωτικών ύπαλλήλων».
- ΚΟΥΡΒΕΤΑΡΗ Γ.: «Πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις στη σύγχρονη κοινωνία».
- ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ Γ.: «'Αερομαχία πάνω από την 'Ελλάδα, ή πώς άγοράζουμε πολεμικά άεροσκάφη».
- ΓΙΑΝΝΙΤΣΗ Α.: «'Ελλάς - Τουρκία. Οικονομικές άπόψεις των έξοπλισμών».
- ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΚΟΚΚΙΝΟΥ Δ. Γεν. Δ/ντή 'Ελληνικής Βιομηχανίας 'Οπλων : «ΑΡΤΕΜΙΣ 30. 'Η ώρα της ελληνικής τεχνολογίας».
- ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ μέ ύφυπουργό 'Εθν. 'Αμύνης κ. Α. 'Αβραμίδη. «Πολεμική βιομηχανία. 'Ενα θαύμα πού συντέλεστηκε άθόρυβα».
- ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ Κ.: «Φτιάχνουμε δική μας πολεμική βιομηχανία».

Βιβλία:

- ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ ΓΙΩΡΓΗΣ : «'Η πρώτη πράξη της ελληνικής τραγωδίας. Μέση 'Ανατολή 1941-44». 'Αθήνα 1945
- ΒΕΡΕΜΗΣ ΘΑΝΟΣ : «Οί επεμβάσεις του στρατού στην 'Ελληνική Πολιτική (1916-1936)». 'Εκδ. 'Εξάντας. 'Αθήνα 1977
- ΔΕΡΤΙΑΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ : «Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική επέμβαση. 1980-1909». 'Εκδ. 'Εξάντας. 'Αθήνα 1977.
- ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ : «1940-1952. Τό δράμα της 'Ελλάδος. ΙΔΕΑ». 'Αθήνα.
- ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ ΣΠΥΡΟΣ : «'Από τόν έμφύλιο στη χούντα». 'Εκδ. Παπαζήση. 'Αθήνα 1976

ΜΕΨΝΩ ΖΑΝ
ΜΟΥΖΕΛΗΣ ΝΙΚΟΣ

ΠΑΠΑΚΟΣΜΑΣ ΒΙΚΤΩΡ

ΠΑΡΑΛΙΚΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΣΤΑΥΡΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΣΜΟΚΟΒΙΤΗΣ

ΤΣΟΥΔΕΡΟΣ Ε.

- : «Οι πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα». Άθήνα 1966.
- : «Νεοελληνική κοινωνία. Όψεις υπανάπτυξης». Έκδ. Ήξαντας Άθήνα 1978.
- : «Ο στρατός στην πολιτική ζωή της Ελλάδος». Έκδόσεις «Έστιας». Άθήνα 1981.
- : «ΙΔΕΑ και ΑΣΠΙΔΑ. 1944—1974». Τόμος Α' και Β' Άθήνα 1978
- : «Συμμαχική πολιτική και στρατιωτικές επεμβάσεις. Ο πολιτικός ρόλος των Έλλήνων στρατιωτικών» Έκδ. Παπαζήση. Άθήνα 1978.
- : «Μία ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Οι Ένοπλες Δυνάμεις. Μεταπτυχιακή εργασία για διδακτορική διατριβή στο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 1975.
- : «Έλληνικές ανωμαλίες στη Μέση Ανατολή». Έκδ. ΑΕΤΟΣ. Άθήνα 1945.

Κυκλοφορεί:
ΛΕΩΝ ΤΡΟΤΣΚΙ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ
ΖΩΗΣ

Περιεχόμενα:
Ο άνθρωπος δε ζει μόνο με πολιτική.— Η έφημερίδα και ο αναρχισμός.— Η προσοχή πρέπει να στρέφεται στις λεπτομέρειες.— Γιατί είναι σημαντικό να τον γνωρίζουμε.— Η βότκα, η έγκλησία και ο κινηματογράφος.— Ο πόνος στην οικογένεια και το τυπικό για.— Η φιλοσοφία και η συνείδηση.— Οι αναγκαστικές και ήθελον σχέσεις.— Πρέπει να παλέψουμε για ένα καθαρό λεξιλόγιο.— Πασάοτσμα: Έρωτήσεις και απαντήσεις πάνω στον τρόπο ζωής.— Έκδόσεις ΟΤΤΟΠΙΑ

Κυκλοφορεί:

ΕΡΝΕΣΤ ΜΑΝΤΕΛ

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΤΟΥ ΕΥΡΩΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ

Περιεχόμενα:

Οι μικροί καρποί του «σοσιαλισμού» σε μία μόνη χώρα.— Οι τρεις διαστάσεις του ευρωκομμουνισμού.— Η συνδιάσχεση του Ανατολικού Βερολίνου: ένας νέος σταθμός στην κρίση του σταλινισμού.— Η τρακατούρα Έλενστέιν.— Η βόμβα Καρλίνο.— Οι επιπτώσεις της βόμβας Καρλίνο.— Η ήχώ του Μπάρο.— Ο ευρωκομμουνισμός, ιδεολογία της νέας τάξης; — Η στρατηγική του ευρωκομμουνισμού.— Το Ιταλικό Κ.Κ. απόστολος της λιτότητας.— Το γαλλικό Κ.Κ., ο ευρωκομμουνισμός και το κράτος.

Έκδόσεις ΝΕΑ ΣΤΥΝΟΡΑ

Α. Λιδάνης